

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Barns rett til medvirkning

- forstått, implementert eller ikke?

Children's right to participate

- understood, implemented or not?

Maren Othilie Hållman Lyse

Kandidatnummer: 243

Barnehagelærerutdanning

Fakultet for lærerutdanning, idrett og kultur

Avdeling for lærerutdanning og kreative fag

Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag

Veileder: Mari Engesæter

Innleveringsdato: 07.01.20

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	2
2.0 Teori	3
2.1 Styringsdokument	3
2.2 Hva er barns medvirkning?	4
2.3 Syn på barn.....	5
2.4 Voksenrollen rundt barns medvirkning	6
2.5 Barnehagens rammer.....	7
3.0 Metode	8
3.1 Valg av metode	9
3.2 Intervju	9
3.3 Valg av informanter	10
3.4 Observasjon	10
3.5 Validitet, reliabilitet og feilkilder.....	10
3.6 Etske overveielser.....	11
4.0 Empiri	12
4.1 Forståelsen av barns rett til medvirkning.....	12
4.2 Arbeid med barns medvirkning.....	13
4.3 Utfordringer i praksis	14
4.4 Observasjoner.....	14
5.0 Drøfting	15
5.1 Forståelsen av barns rett til medvirkning.....	15
5.2 Arbeid i barnehagen.....	17
5.3 Utfordringer i praksis	20
6.0 Avslutning.....	21
7.0 Litteraturliste	22
Vedlegg 1 – Informasjonsskriv	24
Vedlegg 2 – Intervjuguide	25

1.0 Innledning

I løpet av mine år som barnehagelærerstudent har voksne sin rolle med barn vært noe jeg har interessert meg for. Barn er avhengig av dyktige voksne som setter barns beste først. Tidlig i utdanningen interesserte jeg meg for de ansatte sin tilstedeværelse og interaksjon med barna. Gjennom mine praksisperioder i studiet har jeg opplevd mange ulike mennesker og hvordan de er tilgjengelige for barna til enhver tid. Jeg har ofte tenkt over om det er de voksne som bestemmer alt eller om barna selv får velge eller komme med innspill på hva de ønsker å gjøre, og om deres innspill blir tatt på alvor. I praksisperiodene har jeg opplevd ulikt arbeid med barns medvirkning. Jeg har hatt praksis i et annet land og opplevd et litt annerledes barnesyn hvor det var lite åpenhet for barns medvirkning. I denne praksisen opplevde jeg at barnehagen hadde satt klare rammer og opplegg for hva barna skulle gjøre i løpet av et år i barnehagen. De hadde for eksempel en historie som skulle jobbes med hele barnehageåret. Rammene var så klare og strenge at barna ikke fikk lov til å for eksempel tegne noe annet, enn det de hadde fått beskjed om å tegne til historien. Barna tegnet ofte det samme om og om igjen. Jeg opplevde at barna ikke hadde mulighet til å si hva de ønsket å gjøre og heller ikke at deres interesser og innspill ble tatt på alvor. Etter denne opplevelsen begynte jeg å interessere meg mye mer for barns rett til medvirkning og hvordan medvirkning er implementert i barnehager i Norge.

Barnehagen er en arena hvor barna får lov til å bli kjent med seg selv, være seg selv og lære å samspille med andre. Personalet i barnehagen skal sørge for at dette skjer og vise omsorg til hvert enkelt barn. Barna skal oppleve at de blir sett og hørt. I barnehagen har barna rett til medvirkning i det som skjer i hverdagen. «Medvirkning handler om at barn skal kunne formidle sine egne forståelser, meninger og erfaringer i barnehagen (Jansen, 2019, s.13)». For at barna skal kunne medvirke må de ha et samarbeid med personalet som er lyttende og støttende. Jansen (2019, s.15) skriver videre at det å skulle realisere medvirkning i barnehagen kan være utfordrende, men det handler om å la barna være deltakere i sin egen hverdag som de selv skaper.

Ut ifra mine erfaringer gjennom studiet og praksisperioder har jeg kommet frem til problemstillingen: «Hvordan ivaretar og praktiserer personalet i barnehagen barns rett til medvirkning?»

I denne oppgaven vil jeg først ta for meg teori knyttet til barns medvirkning. Deretter vil jeg trekke inn metode, som handler om hvilken metode jeg har benyttet meg av, før jeg så legger frem min empiri. Etter empirien vil jeg drøfte teori og mine resultater før jeg legger frem avslutning.

2.0 Teori

I denne delen vil jeg skrive om teori knyttet til min problemstilling. Jeg vil ta for meg styringsdokumentene til barnehagen, ulike syn på barn, den voksne sin rolle som tilstedeværende voksen og medvirkning knyttet til barnehagens rammer.

2.1 Styringsdokument

Barnehagens styringsdokument kan være med på å gi en forståelse av begrepet medvirkning. Barnehageansatte bør ha kunnskap om disse styringsdokumentene skal de klare å arbeide med barns rett til medvirkning i praksis. FNs barnekonvensjon artikkel 13: Ytrings- og opplysningsfrihet knyttes til barns medvirkning. Avledet av artikkelen har barns medvirkning kommet inn i styringsdokumenter som barnehageloven og rammeplan for barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017). Artikkel 13 Ytrings- og opplysningsfrihet sier som følger:

«Barnet skal ha rett til ytringsfrihet; denne rett skal omfatte frihet til å søke, motta og meddele opplysninger og ideer av ethvert slag uten hensyn til grenser, enten det skjer muntlig, skriftlig eller på trykk, i kunstnerisk form eller gjennom en hvilken som helst uttrykksmåte barnet måtte velge» (Regjeringen, 2004, s.13.)

Barnehageloven ble revidert av Stortinget i 2005 og trådte i kraft i 2006. Med denne barnehageloven kom en ny bestemmelse om barns rett til medvirkning.

§3 «Barn i barnehagen har rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet. Barn skal jevnlig få mulighet til aktiv deltakelse i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet. Barets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet» (Barnehageloven, 2006, § 3.)

Rammeplan for barnehagen (2017) beskriver oppgaver og innhold for hva barnehagen skal gjøre. I 2006 ble barns rett til medvirkning for første gang formelt nedfelt i egen paragraf i barnehageloven (Jansen, 2019, s,12). I tråd med barnehageloven sier Rammeplan for barnehagen (2017, s.21) også noe om barns rett til medvirkning. Rammeplanen sier at barnehagen skal legge til rette for barns medvirkning ut ifra deres alder, behov, erfaringer og forutsetninger. Barn skal heller ikke få ansvar som de ikke kan håndtere.

2.2 Hva er barns medvirkning?

For å få en forståelse av hva begrepet medvirkning betyr velger jeg å trekke inn synonymordboka. Synonymordboka.no har mange synonymer for barns medvirkning. Ulike ord som kommer opp som synonymer til ordet medvirke er å bidra, delta, gjøre sitt, ha en finger med, spille en rolle, assistere, hjelpe til, influere og være med (Synonymordboka, 2019). Begrepet medvirkning blir også nevnt i Rammeplan for barnehagen (2017). Rammeplanen trekker inn demokratisk deltakelse ved å bidra og medvirke i første kapittel, *Barnehagens verdigrunnlag*. «Demokratisk deltakelse ved å bidra og medvirke betyr at barn skal kunne oppleve at det de mener og ytrer, skal få innflytelse. Innflytelse vil ikke si å bestemme, men å ha virkning på noe (Jansen, 2019, s.35)». Det betyr at når noe påvirkes vil det skje en endring. Medvirkning er et begrep som må reflekteres over for at det skal bli tolket. De offisielle styringsdokumentene utdyper ikke helt hva medvirkning betyr. «Berit Bae peker på at forståelsen av medvirkningsbegrepet kan bli tydelig hvis vi deler ordet i to og omformulerer det til *det å virke med andre* (Jansen, 2019, s.37)». Barn skaper medvirkning sammen med andre barn og voksne, og personalet skal sørge for at barna blir bevart som egne individer med ulike behov, tanker og interesser.

Medvirkningsbegrepet kan knyttes til ordene *medbestemmelse* og *selvbestemmelse*. Det kommer av at medvirkning handler om å virke med andre, men også at det enkelte individ er aktiv med egne meninger. «Medbestemmelse handler om å bli spurt, å bli lyttet til og å ha påvirkningskraft (Bjerke, 2010, s.193)». Sammen med andre har man en innflytelse og muligheter for å gjøre beslutninger sammen. Medbestemmelse er også en rett og Bjerke (2010) skriver at retten uttrykkes ved barns rett til ytringsfrihet i rammeplanen. *Selvbestemmelse* handler om å ta sine egne valg og bestemme selv over sitt eget liv. Et menneske som bestemmer selv vil tørre å ha egne meninger, stå imot press fra andre, stå ansvarlig for sine handlinger og tale imot de som har makt. «Selvbestemmelse i barnehagen innebærer at barna kan velge selvstendige handlinger innenfor barnehagens muligheter (Bjerke, 2010, s.192)». Dette kan kobles sammen med det Askland (2015) skriver om individet og gruppeforhold blant barn. «Individet og gruppa står i et dialektisk forhold til hverandre, det vil si at det ene er en forutsetning for det andre (Askland, 2015, s.83)». Et barn blir først kjent med seg selv ved å se gjennom andre sine øyne. For at et barn skal utvikle et eget selv bilde og få en oppfatning av seg selv må barnet delta i sosiale samspill. Å være medlem i en gruppe vil utfordre barnet til å innrette seg etter gruppas regler og atferd og blir komfortabel for å ytre meninger og tanker rundt andre. Barnet blir kjent med hvem en selv er som individ og som et medlem av en gruppe.

Kristen Elisabeth Jansen (2019) deler medvirkning inn i tre ulike retninger. Medvirkning som ytring, som deltakelse og som demokrati. Med medvirkning som ytring trekker hun inn barns måte å uttrykke seg på. Barn uttrykker seg både gjennom tale og kroppslig. «For at barn skal kunne medvirke, er det

vesentlig at disse ytringene blir sett og hørt, slik at de kan bevares og åpne for muligheter til deltakelse (Jansen, 2019, s. 43)». Barn skal få muligheten til å velge om de vil ytre seg. Å ytre seg vil si å bli hørt. For at et barn skal oppleve at det blir hørt handler det om aktiv lytting fra personalet sin side. Gjennom aktiv lytting vil barnet oppleve å være verdifullt og ha en betydning for fellesskapet og seg selv. «Aktiv lytting handler om å lete etter, forstå og møte det barn uttrykker, for å kunne gi respons som åpner opp for barns innflytelse (Jansen, 2019, s.43)».

Medvirkning som deltakelse handler om være sammen om noe, slik at det som blir gjort har en påvirkning på deg og ditt liv. Jansen skriver at deltakelse kan skje på ulike måter, men at vi ser på deltakelse som inkludering i et fellesskap. «Å være inkludert er å være en del av og sammen med andre i et fellesskap hvor din deltakelse kan skape noe nytt, kan endre noe i fellesskapet (Jansen, 2019, s.50)».

Medvirkning som demokrati består av medvirkning som ytring og medvirkning som deltakelse. Det er fordi medvirkning blir sett på som en demokratisk rettighet da barna har mulighet til deltakelse og innflytelse i sin hverdag. «Demokrati handler også om hvordan vi har det med hverandre, hvordan vi deltar, samarbeider og skaper fellesskap (...) (Jansen, 2019, s.51)». Barnehagepraksisen skal være demokratisk i den forstand at barna skal lære om og erfare hva det vil si å være en deltaker i et demokratisk fellesskap. Dette demokratiske fellesskapet skaper barn og voksne sammen i sin barnehage.

2.3 Syn på barn

For at personalet i en barnehage kan ta barnas innspill og medvirkning på alvor, spiller synet man har på barn en avgjørende rolle. Eva Johansson (2011) skriver om tre ulike syn på barn. Det er barn som medmennesker, voksne vet best og barn er irrasjonelle. Barn som medmennesker tar for seg at barn er et menneske som har behov, ønsker, intensjoner og evner slik som voksne. Innenfor dette synet ønsker de voksne å skape et rom som er fylt med barn sin innflytelse. Synet handler om å ta utgangspunkt i barn sine erfaringer hvor det er åpenhet om kommunikasjon og barn sine uttrykk blir tatt på alvor. Videre fokuserer synet på at barn skal få være den de er og de voksne skal kunne gi fra seg litt av sin kontroll, slik at de kan se og respektere barna sine ønsker og erfaringer. «I et barnesyn som karakteriseres av barnet som medmenneske, virker det som om de voksne har mot til å sette sin egen livsverden på spill i møte med barna (Johansson, 2011, s.66)». De voksne velger å sette barn foran seg selv og velger å bruke sin makt som voksen for å støtte barnets følelse av kontroll.

Karakteristisk innenfor synet de voksne vet best er at barnehagelærere i første rett går ut fra sitt eget syn på hva som er det beste for barnet (Johansson, 2011, s.66). Synet bygger på barns rett til å velge ut ifra de voksnes struktur, barns beste ut ifra de voksnes perspektiv og det at de voksne er over hodet på barna (Johansson, 2011). Barns rett til å velge ut ifra de voksnes struktur kommer til

uttrykk ved at en voksen gir barna opplevelse av kontroll og bli akseptert. I denne sammenheng legger den voksne opp til at barn skal ta valg i henhold til de føringer som voksne legger. Barnet tror da at de tar valget selv. Et eksempel kan være at en voksen spør et barn om det vil ha den gule klossen, samtidig som personen viser barnet en gul kloss. Barns beste ut ifra voksnes perspektiv tar for seg at de voksne leder barna til bestemte aktiviteter. De voksne mener at dette er det beste for barnet. Barn må lære seg å tåle motgang, samt å akseptere regler og oppgaver som den voksne gir. Synet trekker også inn voksne som opptre over hodet på barna. Det vil si at de kan ha samtaler om barna som selv er tilstede. De voksne ser ned på barna og ikke tar deres følelser, uttrykk og meninger på alvor.

Det tredje synet, barn er irrasjonelle, uttrykkes ved at voksne opplever barn sine handlinger som irrasjonelle. Barna har liten eller ingen mål og mening. Dette kan fort blir oppfattet i en negativ forstand hos den voksne. Konsekvensene blir at de voksne går inn for å hindre og begrense barns handlinger (Johansson, 2011, s.69). Slike konsekvenser fører til at barn ikke blir oppmuntret til å prøve noe nytt. Den voksne velger heller ikke å prøve å forstå. Dette kan gi et barn følelsen av å bli ignorert og føle at den selv er et problem for den voksne, altså nedvurdert.

2.4 Voksenrollen rundt barns medvirkning

En forutsetning for barns medvirkning er voksne sin rolle i barnehagen. «Graden av medvirkning er avhengig av de voksnes samspillmåter (Bjerke, 2010. 196)». Hvordan en voksen samspiller med barn vil ha påvirkning på hvordan barn vil oppleve mulighet for medvirkning. Mulighet for medvirkning er avhengig av den voksnes handlinger og holdninger. Barn trenger tilstedeværende voksne som er aktive lyttere. Tilstedeværende voksne er voksne som evner å være til stede hos barn med «hele seg». De voksne gir barna sin oppmerksomhet, sin raushet, sin støtte og oppmuntring (Nordli & Thormodsæter, 2010, s.44). En voksen som er tilstedeværende for barn vil få barna til å føle seg verdsett og respektert. Ligger dette til grunn vil medvirkning lettere oppstå. Motsatt av en tilstedeværende voksen kan være en passiv voksen. «Passive ansatte og manglende samvær voksen-barn vil kunne frata barna verdifull veiledning knyttet til moralske, etiske og verdimeslige spørsmål (Dingstad, 2018, s.112)». Manglende tilstedeværende fører til at medvirkningsmulighetene for barn blir begrenset da barna ikke vil få uttrykt seg og sine undringer.

Når det kommer til planlegging av barnehagens innhold er det de voksne som har makt.

Maktbalansen mellom voksne og barn vil dermed endre seg, men ikke slik at de voksne ikke har noe makt. Det handler om at de voksne må arbeide med å se det enkelte barn, hva som interesserer barna og jobbe med å få tak i hva barna mener. Barna skal ikke bestemme alt, men virke med. De voksne må tørre å slippe kontrollen og la den makten de har utvikle medvirkning til å bli en del av

hverdagen i barnehagen. «Vi må tørre å ta innover oss det barna formidler gjennom verbale og kroppslige uttrykk, gjennom lek og gjennom stillhet» (Johannesen & Sandvik, 2008, s.37).

2.5 Barnehagens rammer

Barnehagen har rammer som den skal følge og bruke. Det er styringsdokumenter, årsplan, månedsplan og en dagsrytme som følger klokken. I barnehagen er det også institusjonelle rammer som kan åpne og lukke for barn som medvirkende deltakere i sin barnehagehverdag (Jansen, 2013, s.134). Slike rammer kan være regler, tid, materiell, fysisk miljø, relasjoner og organisering. Det er personalet i barnehagen sammen med styrer som lager rutinene. Det er rammene for hva som skjer i barnehagen som barna skal være med på. Barna sine muligheter i barnehagen blir regulert ved at aktiviteter er bestemt på forhånd eller ferdig definert. Det gir både muligheter og begrensninger for barna. Det fysiske miljøet i barnehagen er med på å forme hvordan medvirkning kan bli gjennomført. Det er vi som går inn i rommene som fyller innholdet. «Ved å innta rommene å og ritualene får barn kroppsliggjorte erfaringer av hvordan de kan være barn i barnehagens rammer (Jansen, 2013, s.134)». Det Jansen skriver her betyr at materialer og utstyr som rommene er fylt med, altså det fysiske miljøet, er med på å prege hvordan et barn kan være et barnehagebarn i sin barnehage. Det fysiske miljøet gir en betingelse for ulike kroppslige erfaringer barn kan få om seg selv, andre og omverden. Hvordan et rom er organisert og hva som finnes i det av materiell og utstyr er med på å definere hvordan barn og voksne kan utfolde seg i rommet.

Planene slik som månedsplaner eller dagsplaner er med på å styre alt som skal skje. Hvem som skal være med på hva, hvor og når ting skal skje og hvor lang tid. Dette er muligens en rytme og valg barna ikke er med på å påvirke. Nordin – Hultman (sitert i Jansen, 2013, s.135) har sett på hvordan to ulike rytmer mellom svenske og engelske barnehager var regulert. I de svenske barnehagene var dagsrytmen stram og personalet og barna flyttet mye på seg, i motsetning til de engelske barnehagene som hadde en løs dagsrytme med lite regulering. «Dagen i de engelske barnehagene var ikke så oppdelt i tidsperioder, og overgangene mellom aktiviteter var færre, i og med at ikke alt var planlagt for alle i gruppen (Jansen, 2013, s. 135)». Dersom reguleringen av dagsrytmen er for stram og styrer hverdagen kan det føre til lite påvirkning og fordypning for barna sin del og mer fokus på kontroll. Med en regulering som er løsere vil barna kunne fordype seg i de ulike aktivitetene de gjør, samt at de får tid til å undersøke og utforske. Tiden i barnehagen har også noe å si for barns medvirkning og om de voksne er åpne for det. Med travle barnehagehverdager er det mye å holde styr på og mye som skal skje. Dette kan sette en stopper for de voksne sin mulighet til å tenke medvirkning da de er opptatt med å følge klokken og programmet for dagen.

Innenfor barnehagens rammer er også pedagogisk dokumentasjon aktuelt. «Pedagogisk dokumentasjon er en arbeidsmåte som handler om å gjøre pedagogisk arbeid synlig og åpen for tolkning, dialog, diskusjon og innsikt (Utdanningsdirektoratet, 2019)». «Pedagogisk dokumentasjon er en stillingtagen og en kommunikasjon (Lenz Taguchi, 1997, s.34)». Denne typen dokumentasjon handler om at barna skal kunne kommunisere til personalet gjennom bilder, setninger, prosesser, handlinger, tegninger, utsagn, og det samme kan personalet med barna. Dokumentasjon slik som de to definisjonene beskriver kan rette seg mot barna, foreldre og personalet. Det kan også være en måte å arbeide målrettet med barns medvirkning. Barnehagen skal kunne synliggjøre hvordan de arbeider med barns medvirkning knyttet til hva rammeplanen og andre styringsdokumenter sier. Dokumentasjon vil her være en nyttig arbeidsmåte for pedagogene. I forhold til regler, rutiner og planer vil også pedagogisk dokumentasjon spille en rolle. Ved at barnehagen lager en oppslagstavle hvor en for eksempel henger opp planene, reglene eller skriver hva barna har gjort i løpet av dagen. Dette kan skape samtale mellom barn, foreldre og personalet. Her kan også bilder og utsagn fra barna bli hengt opp. «Gjennom ulike former for dokumentasjon kan barna få en indirekte medvirkning (Bjerke, 2010, s.208)». Personalet kan gjennom pedagogisk dokumentasjon finne ut av barna sine interesser og bygge videre på dette. For personalet vil pedagogisk dokumentasjon bygge opp deres refleksjoner rundt det pedagogiske arbeidet de gjør. Slik vil de skaffe seg en oversikt. Foreldrene er et viktig ledd mellom hjemmet og barnehagen. Gode relasjoner kan føre til at foreldrene kan komme med innspill til hva barna viser interesser for hjemme og hva de syntes om hva de gjør i barnehagen, for eksempel. Dette kan føre til ulike endringer i barnehagen sin praksis når det kommer til barns rett til medvirkning.

3.0 Metode

Metode er fremgangsmåte og et hjelpemiddel for å hente den informasjonen vi trenger til en undersøkelse. Innsamling av data vil vi tilegne oss ny kunnskap. Dalland (2017) nevner to ulike metoder, kvantitativ og kvalitativ metode. «De kvantitative metodene har den fordel at de gir data i form av målbare enheter (Dalland, 2017, s.52)». Denne metoden er effektiv når en ønsker å få en bred oversikt over meninger i form av tall. Den andre metoden, kvalitativ, skaffer meningen og opplevelsen som en ikke kan telle eller måle. Denne metoden henter inn data i ord og blir ofte kalt for en åpen metode. «Både kvalitativt og kvantitative orienterte metoder bidrar på hver sin måte til en bedre forståelse av det samfunnet vi lever i, og av hvordan enkelt mennesker, grupper og institusjoner handler og samhandler (Dalland, 2017, s.52)». Hovedforskjellen mellom de to metodene er hvordan informasjonen blir hentet inn.

3.1 Valg av metode

Problemstillingen min var finne ut hvordan personalet i barnehagen ivaretar og praktiserer barns rett til medvirkning. For å hente empiri til denne oppgaven har jeg valgt å bruke kvalitativt intervju og observasjon som metode. Jeg intervjuet to pedagogiske ledere og observerte en avdeling i samme barnehage i løpet av fire uker. Valget jeg har tatt ved å bruke to metoder er med utgangspunkt i min problemstilling. Da jeg ønsker å finne mer ut om hvordan personalet i en barnehage ivaretar barns rett til medvirkning syntes jeg det passet godt med intervju som blir mer formelt og å observere for å se hva som faktisk skjer i praksis.

«Kjennetegnet ved et intervju er at en person, intervjueren, stiller spørsmål til en annen person, intervjupersonen, som svarer på spørsmålene (Løkken & Søbstad, 2013, s. 105)». Dette er en metode jeg tror vil gi meg gode, troverdige og reflekterte svar fra intervjupersonene, da data hentes i form av ord og setninger. I motsetning til en kvantitativ metode som ikke gir meg muligheten til å få intervjupersonens beskrivelse og ikke tolke intervjupersonens holdning til ulike spørsmål.

«Å observere er å iakttå, legge merke til, undersøke eller holde utkikk med noe (Løkken & Søbstad, 2013, s.40)». Innenfor pedagogikken beskriver en observasjon som oppmerksom iakttakelse. «Det handler altså om å være våken og få tak i hva som skjer rundt en (Løkken & Søbstad, 2013, s.40)». Gjennom observasjoner håpet jeg å få et innblikk i hvordan personalet i barnehagen arbeider med medvirkning i praksis. I observasjonene ønsket å jeg se på hva personalet for eksempel sa til barna og hvordan de klarte å få barna til å være mer delaktig i sin utforming av barnehagehverdagen.

3.2 Intervju

Et intervju samler inn data i form av ord, setninger og fortellinger, og kan skje i ulike former (Jacobsen, 2013, s.87). Intervju bygger på erfaringer og utvekslinger av synspunkter som skaper en ny kunnskap for intervjuer og kanskje den som blir intervjuet. Et intervju kan skje på ulike måter. Det kan være over telefon, via mail eller ansikt til ansikt.

I forkant av intervjuene utarbeidet jeg en intervjuguide (Vedlegg 2). Det er en liste med spørsmål som jeg, intervjueren, skulle stille under intervjuet. Ved å ha en intervjuguide sto jeg fritt til å endre rekkefølgen på spørsmålene, stille oppfølgingsspørsmål og klargjøre utsagn fra intervjupersonen. Dette gir en fleksibel hendelse som sikrer at problemstillingen blir belyst (Løkken & Søbstad, 2013, s.108). I mine intervjuer var intervjuguiden utarbeidet med spørsmål og noen stikkord til meg selv knyttet til intervjupersonenes syn på barn, og hvordan de selv arbeider med barns rett til medvirkning i sin barnehage.

Pilotstudie er et intensiv design som kan sikre relevans (Jacobsen, 2013, s.81). Det kan skje i form av et intervju hvor man snakker med få personer. Jeg gjennomførte min pilotstudie to ganger. Først

intervjuet jeg en medstudent og deretter en pedagogisk leder. Den første pilotstudien opplevde jeg som litt feil i forhold til hva jeg ønsker å få svar på. Jeg fikk et klarere syn på hvordan jeg burde stille spørsmålene og hvilke spørsmål som ga meg svar på det jeg var ute etter. Jeg endret på noen av spørsmålene før pilotstudien med pedagogisk leder. I denne pilotstudien opplevde jeg at spørsmålene var blitt bedre og gav mer utfyllende og innholdsrike svar. Etter gjennomføringen av de to pilotstudiene ønsket jeg å intervju pedagogiske ledere ansikt til ansikt for å få en tydelig oppfatning av intervjupersonen sine holdninger og gjøre intervjuet mer personlig.

3.3 Valg av informanter

«Ved mange kvalitativt orienterte metoder, henvender man seg ofte til grupper eller enkeltpersoner som en på forhånd mener har noe spesielt å bidra med i undersøkelsen (Dalland, 2017, s.56)». Jeg valgte som nevnt å intervju to pedagogiske ledere i en barnehage. De jobber tett på med barn og skal ha kompetanse innenfor barns medvirkning. Samtidig som jeg valgte informanter i en barnehage valgte jeg også å observere i samme barnehage. Dette for å se om det som ble sagt stemte med praksis.

3.4 Observasjon

For å kunne avdekke det en ønsker å få mer kunnskap om må man rette fokus mot bestemte områder eller situasjoner. Observasjoner kan blir utført på forskjellige måter slik som løpende protokoll, aktivitetskjema, praksisfortellinger, episodebeskrivelse og loggbok (Askland, 2015). I mine observasjoner valgte jeg å bruke loggbok som er en usystematisk innsamling av informasjon. Det betyr at jeg ikke hadde bestemt hvilken situasjon jeg skulle hente informasjonen fra. Jeg valgte denne formen da jeg har arbeidet med den før og er fornøyd med metoden. «Å føre loggbok er rett og slett å notere seg hendelser, episoder osv. som en har lagt merke til i løpet av dagen (Askland, 2015, s.202)». En annen grunn til at jeg valgte denne metoden er fordi en observatør ønsker å skaffe seg et mest mulig fullstendig bilde av hva som skjer. Denne metoden gjorde at jeg ikke trengte å gå helt ut av personalgruppen. Jeg fikk mulighet til å observere samtidig som jeg var delaktig i samspill med både barn og personalet. Jeg valgte å observere hele tiden, så godt jeg kunne. Jeg var observant på hva personalet sa og gjorde som jeg kunne knytte til min problemstilling om barns medvirkning.

3.5 Validitet, reliabilitet og feilkilder

Valg av metode og metodegjennomføringen har noe å si for oppgavens validitet og reliabilitet. «Metodene skal gi troverdig kunnskap. Det betyr at kravene til validitet og reliabilitet må være oppfylt (Dalland, 2017, s. 40)». Validitet betyr gyldighet og det som måles må være gyldig og relevant for det som undersøkes. Det vil si at mine spørsmål i intervjuene skal være relevant for min problemstilling. Reliabilitet betyr pålitelighet og er et kriterium for kvalitet i forskning. Det handler

om arbeidet jeg viser i denne oppgaven er til å stole på eller ikke. For at målingene skal bli pålitelige må de gjøres riktig og eventuelle feilmargin angis. Gjennom at jeg forklarer forståelsen av tema og min bakgrunn vil leseren kunne reflektere over min pålitelighet. Feilkilder kan også påvirke oppgaven. Ulike feilkilder kan være hvordan jeg har tolket mine observasjoner, hvordan mine spørsmål i intervjuet ble tolket og hvordan jeg har tolket svarene.

3.6 Etiske overveielser

Før jeg intervjuet pedagogiske ledere ga jeg ut et informasjonsskriv hvor jeg informerte om hvor jeg kom fra og hva jeg ønsket å få frem gjennom et intervju og observasjoner. Her informerte jeg også om at jeg har taushetsplikt om hva intervjupersonene sier, samt at de vil bli anonymisert, dersom de samtykket.

Ut ifra det jeg har planlagt når det kommer til intervju tenkte jeg at utfordringer kan oppstå. Det var derfor greit å tenke gjennom ulike konsekvenser som kunne forekomme. Ulike utfordringer jeg kunne møte på var dersom en intervjuperson som hadde samtykket til intervjuet ønsket å trekke seg i siste liten. Under intervjuet kunne også et spørsmål eller en setning fra meg bli tolket annerledes hos intervjupersonen som kunne få følge av svaret. Jeg var også klar over at jeg kunne misforstå intervjupersonene og at det ville være greit å spørre en gang for mye om å forklare på nytt, enn en gang for lite. En annen utfordring som kunne oppstått var forstyrrelser under intervjuet. Selv om intervjuet foregikk på et eget rom, ble det utført i en barnehage og her er det mange mennesker som er i samspill. En ansatt kunne for eksempel kommet inn på rommet for å hente noe selv om det ville stått opptatt utenfor.

Med observasjoner følger det med ulike etiske utfordringer jeg burde vært klar over før observasjonene kunne blitt utført. Jeg må ha informantene og barnehagen sin samtykke samtidig som taushetsplikten skal bli overholdt og observasjonene skal være anonymisert. Observasjonene har vært både åpne og skjulte. Personalet har vært klar over at jeg har observert, men ikke akkurat når. Observasjonene kan underbygge det som kommer frem i intervjuene eller om det oppstår avvik. De kan også bekrefte eller avkrefte om barns medvirkning er implementert som en arbeidsform i barnehagen. Jeg kunne observert situasjoner hvor et barn eller personalet hadde blitt satt i et dårlig lys. Det er ikke det jeg var ute etter å observere denne gangen, da jeg var ute etter å se hvordan personalet arbeider generelt. Jeg kunne også blitt for delaktig i situasjoner som kunne ført til at jeg ikke ville fått observert optimalt, selv om jeg ikke var delaktig i situasjonen i utgangspunktet. Ettersom jeg benyttet meg av loggbok hvor jeg førte opp beskrivelser av situasjoner som hadde skjedd kunne min sansing og persepsjon være med på å tolke det. En annen etisk utfordring kan være dersom personene som jeg observerer føler et press. Dette kan være at personen opplever at jeg

følger med på alt hva som blir gjort og personen blir ukomfortabel. Handlingene som personen gjør kan da bli annerledes enn om personen var komfortabel.

4.0 Empiri

Jeg vil i denne delen av oppgaven presentere mine funn gjennom intervju og observasjon. Se vedlegg 2 for intervjuguide. Ut ifra svarene jeg fikk gjennom mine intervju velger jeg å dele inn empirien i tre kategorier: forståelsen av barns rett til medvirkning, arbeid med barns medvirkning og utfordringer i praksis. Deretter vil jeg legge frem mine observasjoner.

4.1 Forståelsen av barns rett til medvirkning

I intervjuene jeg gjennomførte trakk informantene inn lover og regler som de skal følge i forhold til medvirkning. De forteller at etter ordet kom inn i rammeplanen i 2006 har det vært et ord som er vanskelig å jobbe med og forstå riktig. Begrepet medbestemmelse ble først jobbet mest med, før man fikk en bedre forståelse av hva medvirkningsbegrepet gikk ut på. I mine intervjuer stilte jeg spørsmålet «hva legger du i begrepet medvirkning?». Informant 1 svarte at det er et fint skille mellom medvirkning og medbestemmelse. Medbestemmelse handler om at barna skal være med på å bestemme noe i løpet av en dag, mens medvirkningsbegrepet er større enn det. Det handler om at barna skal være med å bidra til hvordan deres hverdag ser ut. De skal føle at de er en del av et fellesskap og barnehagen. Informant 2 belyste også begrepet medbestemmelse og trakk fram at under medvirkning har voksenrollen mye å si. Hvem barn møter i sitt liv og hvordan de blir møtt, er med på å forme barnet og hvordan de opplever det å få medvirke. Informanten velger å snu på ordet for å skape en større forståelse. Medvirkning kan vi se på som å virke med. Det vil si at vi viser interesse for hva barna har å si, tar barna på alvor og at de føler de kan bidra med noe i et fellesskap. Informantene trekker også inn at barns medvirkning skal bli sett i samspill med barnets modenhet og alder.

For å se en sammenheng mellom informantene sitt syn på barn og deres forståelse av begrepet medvirkning spurte jeg om hvordan de ville forklare deres syn på barn. Svarene jeg fikk var at barn er medmennesker som vi skal samspille med, men at en av og til kan tenke at barn er små og ikke skal ta stilling til for mye. De er individuelle barn som sammen med oss skal oppleve trygghet, omsorg, trivsel og gi dem erfaringer i livet spesielt i forhold til sosial kompetanse. Barn skal oppleve mestring og de lærer gjennom sosial interaksjon med andre barn og voksne. Barn lærer hele veien og er i en prosess de selv er aktive i. Informant 2 sa også bevisst og ubevisst at synet på barn vil påvirke deres forståelse av barns rett til medvirkning.

4.2 Arbeid med barns medvirkning

I intervjuene stilte jeg informantene spørsmål hvordan de konkret jobber med å ivareta barns rett til medvirkning. Informant 2 sa det først og fremst handler om at alle voksne er bevisste på begrepet betydelse. At de voksne setter det opp på agendaen, diskuterer det og løfter det frem i lyset.

Rammeplan for barnehagen sier også at medvirkning skal jobbes med og en kan dermed ikke legge det vekk. Det er pedagogene som har ansvaret for at barns rett til medvirkning blir jobbet med. På avdelingen til informant 2 opplevde informanten at «dagens ordensbarn» er en form for barns medvirkning. Her får barna et ansvar og oppgaver for dagen, de blir sett og fremhevet.

Informant 1 forklarte at de har mye fokus på å ta hensyn til barna sine interesser og bygge videre på det for å skape trivsel og et godt samhold. Et eksempel er fra et barn som var ekstremt interessert i solsystemet. Dette tok de ansatte tak i og gjorde det hele til et prosjekt med alle barna. Dette ble bygget bare på ett barns interesse, men skapte også stor interesse hos resten av barna. I samlingsstunder og ellers blir barna spurt hva de ønsker å gjøre, men dette følte informanten gikk mer på medbestemmelse.

En viktig setning fra mine intervjuer som jeg la godt merke til var: *Jeg føler mer at det er våre tradisjoner, hvordan vi har bygget opp rammene i barnehagen påvirker mitt arbeid med barns medvirkning, enn mitt syn (informant 1).* Jeg stilte spørsmål om hvordan informanten trodde at sitt syn på barn ville påvirke arbeidet med barns medvirkning.

Når det kommer til arbeid med barns medvirkning har også det fysiske miljøet noe å si. Jeg spurte om hvordan de tror det fysiske miljøet er viktig for barns medvirkning. «*Barn trenger noe materiale tilgjengelig for å sette i gang med aktiviteter. Det gjelder å ha en variasjon som de står fritt til å bruke (Informant 1).*» «*De voksne må ha tenkt igjennom ting de velger å sette inn i barnehagen ut ifra barnegruppen sine interesser (Informant 2)*». Informanten fortalte også at de hadde hatt en student en gang med et prosjekt om å ta bort alle lekene ute. Dette åpnet opp for mer spennende lek ute og barna tok egne initiativ til hva de kunne leke med. Det er viktig å ha materialer synlige for barna og ha en variasjon i hva de kan bruke. Informant 2 forteller at det er de voksne og spesielt pedagogene har som ansvaret for dette. De må ha en bevisst tankegang rundt hva de setter inn av leker i ulike rom, og at de her hører på hva barna interesserer seg for.

Jeg stilte spørsmål om hvorfor informantene tror det er viktig å jobbe med barns rett til medvirkning. *Barn skal etterhvert bli selvstendige individ og styre sitt eget liv (Informant 2).* Ved å jobbe med barns medvirkning vil barna få en god trening i dette. Det er også en rett, det står i loven at det skal gjøres. Noen ting er og vil forbli voksenstyrt, da barn ikke skal få for mange valg som kan skape usikkerhet. Et barn skal bli sett, bli hørt, bli respektert og få en god selvhevdelse.

4.3 Utfordringer i praksis

Utfordringer med barns rett til medvirkning var også noe jeg ønsket å få vite noe mer om fra mine informanter. Jeg spurte de hva de syntes er utfordrende med barns rett til medvirkning.

Informantene opplever at begrepet er vanskelig å jobbe med. Ved siden av at medvirkning er en rett er det mange andre områder som lover og planer vi skal følge i tillegg. De trekker også inn tiden og bemanning som sentrale faktorer som påvirker.

Informant 1 forteller at det lett er å sitte i sin gamle rutine og tenkte at arbeid med barns medvirkning er en utfordring. Informanten sier: *«Vi har nok litt for faste rammer og planer som vi skal følge, og kanskje en må endre på hele systemet for at barns medvirkning skal komme ordentlig inn i barnehagen. En må kanskje snu tankegangen rett og slett (informant 1)».*

4.4 Observasjoner

Ut ifra observasjon er det vanskelig å kunne tolke en persons forståelse av begrepet medvirkning. Jeg har gjort observasjoner om medbestemmelse i motsetning til medvirkning, som kan knyttes til forståelsen av medvirkningsbegrepet. I samlingsstunder observerte jeg at barna gjerne blir spurt: *«vil dere være inne eller ute, hvem vil leke med magneter, tegne eller leke på pute-rommet?»*. Barna fikk selv bestemme hva de ønsket å leke med, men slike spørsmål legger føringer for hva barnet skal velge og får medbestemme, men det blir ikke medvirkning.

I forhold til observasjoner av arbeid med medvirkning i praksis vil jeg trekke frem samlingsstunder. Her observerte jeg at barna ble spurt, både som en hel gruppe men også hvert enkelt individ, om hva de ønsker å gjøre når de er i barnehagen. Et eksempel: *«Vi leser nå Karsten og Petra. Er det noe dere tenker vi kan gjøre her i barnehagen ut ifra de bøkene?»* Noen svar som kom var: *«vi kan leke sammen, sykle sammen, leke Karsten og Petra, være bestevenner og snakke sammen.* Jeg observerte at barna syntes det var vanskelig å komme på noe. Pedagogisk leder ønsket å få barna til å virke med, men at svarene fra barna enten vil skje naturlig eller at de var vanskelige å faktisk få gjennomført. Etter denne samlingsstunden observerte jeg at pedagogisk leder hadde lagt inn barns medvirkning på månedsplanen. Innspillene til barna var tatt med og et sitat fra rammeplan for barnehagen angående barns medvirkning.

Observasjoner gjort i det fysiske miljøet er frilek hvor barna får lov til å bevege seg fritt. Barna valgte selv hva de lekte med og hvor. Leker var tilgjengelige for dem på alle rom og bøker var plassert i deres høyde. En observasjon av et barn som opplever at det fysiske miljøet fremmer for medvirkning i lek. *«En gutt leker på pute-rommet sammen med andre barn. De leker med putene og gjemmer seg under dem, hvor de har sine egne samtaler. Etter litt løper gutten ut av rommet, inn på to andre rom, henter noen leker som skal være med i leken under putene og kommer tilbake».* Knyttet til

medvirkning i forhold til det fysiske miljøet observerte jeg ikke noe om at de voksne spurte barna hva de tenkte om lekene de hadde tilgjengelige eller om de hadde noe ønsker om hva de ulike rommene kunne inneholde.

I forhold til pedagogisk dokumentasjon observerte jeg at personalet i barnehagen var opptatt med å ta bilder av barna under aktiviteter de var med på. Dette ble senere hengt opp slik at barna selv, foreldre og andre i personalet kunne se. I samlingsstunder hvor barna ble direkte spurt enkeltvis hva de tenkte, likte best eller ønsket om noe, skrev personalet det ofte ned. Enten for dem selv, til refleksjon eller på et ark der og da slik at barna og foreldrene kunne se.

I observasjoner så jeg at bemanning, tid, lover og planer er med på å skape utfordringer for barns rett til medvirkning. Dersom det var få ansatte på en avdeling en dag kunne dette ofte føre til at personalet tok beslutninger om hva som skulle bli gjort, istedenfor å spørre barna hva de ønsket. Tiden var en utfordring da det alltid var noe som skulle skje, slik som for eksempel fruktsamling, måltid, påkledning, samlingsstunder. Da tiden alltid gikk fort og ting skjedde opplevde jeg at personalet ikke alltid tok seg tid til å lytte til barna. En observasjon: Barna har frilek og de voksne forteller at det snart er samlingsstund. Et barn sier: «Kan vi ikke bare leke?». Den voksne lytter ikke til barnet og forteller videre at de må begynne å rydde.

I barnehagen observerte jeg de hadde planer med aktiviteter som skulle følges og gjennomføres sammen med barna. Et eksempel er Brannbamsen Bjørnis, et opplegg om brannvernopplæring for barn. Dette opplegget skulle gjennomføres i løpet av en tidsperiode.

5.0 Drøfting

5.1 Forståelsen av barns rett til medvirkning

Forståelsen av begrepet medvirkning vil være med å påvirke hvordan det blir arbeidet med ute i praksis. I mine intervju kommer det frem at barnehagelærerne er klar over at det er lover og regler som handler om barns rett til medvirkning som de skal følge. Når det først kom inn som et nytt begrep var det mange som tolket det som medbestemmelse, også de selv. De opplevde at barna skulle være med å bestemme mer av det som skjedde i løpet av dagen, være med på å ta avgjørelser. Jansen (2019) skriver at når barna medvirker handler det om å være en demokratisk deltaker. Det handler ikke om å bestemme, men å ha en påvirkning på noe. Svarene jeg fikk i empirien stemmer overens med dette. Barnehagelærerne sier at *medvirkning handler om at barna skal være med å bidra til hvordan deres barnehagehverdag ser ut*. Gjennom observasjoner så jeg at barna ble spurt spørsmål som går inn under medbestemmelse. Personalet la føringer for hva barna kunne leke med

istedenfor at barna selv fikk velge fritt. Dette kan være fordi medvirkningsbegrepet oppleves som vanskelig å sette ut i praksis eller fordi det ikke er noe konkret definisjon på hva medvirkningsbegrepet inneholder i barnehageloven eller rammeplanen. Samtidig tenker jeg at en må definere hva medvirkning betyr for en selv, hva hver og enkelt legger i begrepet og deretter definere barnehagens felles tolkning av begrepet. Dette kan pedagogiske ledere jobbe med på avdelingsmøter for eksempler, hvor de ansatte diskuterer og reflekterer over egne tolkninger og observasjoner de har gjort i praksis. Gjennom refleksjoner og samspill med andre kan en få erfaringer og nye meninger. Dette kan være med på å skape en større forståelse for medvirkning og dets betydning i barnehagen.

Den ene informantene forklarte også medvirkning som å virke med. Informanten sa at *personalet skal vise interesse for hva barna har å si, ta de på alvor og gi de en følelse at de er deltakere i et fellesskap*. Dette kan vi knytte til det Jansen (2019) sier om medvirkning som ytring og medvirkning som deltakelse. Skal et barn medvirke må det bli sett, bli lyttet til og hørt av den voksne. Om barn ikke blir det har ikke barnet noe å si i et fellesskap og vil ikke føle seg som en deltaker i et fellesskap. Når barn blir lyttet til betyr det noe mer enn å bare bli hørt. Om barnet blir lyttet til vil den voksne ta det til seg og bry seg om det barnet sier. Blir barnet bare hørt vil den voksne ikke bry seg like mye og tar ikke hensyn til det barnet sier. «Når barn henvender seg til personalet, når de tar initiativ til relasjon eller kommunikasjon og snakker til en i personalet, kan vi forstå det som å bli tiltalt (Jansen, 2019, s.45)». Denne tiltale kan være kjent eller ukjent for personalet noe som vil ha en virkning på det som skjer, kommunikasjonen og relasjonen. «Medvirkning er knyttet til det uforutsette, det spontane som skjer uten å være planlagt eller definert, men bare når tiltalen møtes med åpenhet og ansvarlighet for personalet (Jansen, 2019, s.45)». Medvirkningsmulighetene vil oppstå ved barns tiltale til personalet og skape muligheter for barnet sin egen forståelse og innspill.

I en barnehage vil det være mange mennesker med mange ulike bakgrunner og personligheter. Deres syn på barn og hvordan de forstår barn vil være med på å forme mulighetene de gir for barns medvirkning. «En betingelse er å anerkjenne barn som likeverdige, med evne til å skape mening, til å lære og til å kommunisere (Jansen, 2019, s.35)». Intervjuene mine ga meg gode svar på hva informantene mente var sitt syn på barn. Sett i sammenheng med Johanssons tre ulike syn på barn kan vi koble min empiri til barn som medmenneske og voksne vet best.

Barn er medmennesker som lærer gjennom sosial interaksjon med andre. I barnehagen skal de få oppleve trygghet, omsorg, trivsel og erfaringer. Med et slikt syn vil det være lettere å se medvirkningsbegrepet. Det kan komme av at de voksne velger å sette barna sitt beste først før en selv, at barna får lov til å være den de er og at de skal få litt kontroll. Synet bygger på at de voksne ser på barn som mennesker som har behov, intensjoner og evner akkurat som en selv.

Barn er små og ikke skal ta stilling til for mye. Dette var et annet svar fra empirien og kan knyttes til synet voksne vet best. Det er ikke et syn jeg tolket at informanten hadde, men at akkurat det svaret kan falle inn under dette synet. En ønsker det beste for barnet og i enkelte situasjoner kan det hende at et barn ikke vet hva det beste er for den selv. Da vil en voksen som vet hva barnets beste er være viktig. Dette kan knyttes til det rammeplanen sier om barns medvirkning. «Barna skal ikke overlates et ansvar de ikke er rustet til å ta (KD, 2017, s.21)». Negativt med dette er at den voksne kan definere hva som er det beste for barnet ut ifra sitt eget syn, sitt eget perspektiv. Det kan føre til at barnet ikke får uttrykt seg og bli inkludert.

Over ser vi to ulike syn som er med på å legge grunnholdningen til medvirkning. Har ansatte i barnehagen et syn hvor voksne vet best vil ikke den voksne åpne opp for barns medvirkning. De ansatte mener at de vet best hva som er det beste for barnet uansett og tar ikke barna sine følelser, uttrykk eller meninger på alvor. Med et syn hvor barn er medmennesker vil barna nettopp få kunne dette. De ansatte må være lydhør til barnas uttrykk og etterhvert la barnets uttrykk påvirke situasjonen. Dette vil være medvirkning.

5.2 Arbeid i barnehagen

For at barns medvirkning skal skje i praksis trenger de tilstedeværende og bevisste voksne som er aktive lyttere og ser dem. En forutsetning er også at de ansatte har en forståelse av begrepet medvirkning. Barn skal få være delaktige i sin hverdag og bidra til hvordan det ser ut. Informant 2 fortalte i sitt intervju at *barna trenger bevisste voksne som løfter frem og setter begrepet medvirkning på planen*. Dette kan være med å skape en større forståelse av begrepet for alle ansatte. Informant 2 trekker inn ordensbarns som en god mulighet for medvirkning hvor barnet føler seg verdsatt og får et lite ansvar. Jeg tolker ordensbarn som en form for medbestemmelse da de får være med å bestemme hva som skal være til pålegg osv. Samtidig åpner det for mulighet til medvirkning da det skaper en relasjon mellom barnet og den voksne. Den voksne ser barnet og skaper samtaler, som gjør at barnet tørr å åpne seg for den voksne. Her kan den voksne finne ut barnas interesser rundt mat for eksempel og bygge videre på det i andre settinger. De kan for eksempel lage et rom som handler om mat og handling i matbutikker. Dersom medvirkning er en del av deres planer og noe de snakker om blir det lettere å jobbe med. En observasjon viser dette, hvor pedagogisk leder la inn medvirkning som en del av månedsplanen. Ved å gjøre temaet synlig for de ansatte og foreldre er dette noe en selv kan jobbe med og tenkte over.

Jeg stilte spørsmålet om hva de gjorde for å ivareta barns rett til medvirkning og opplevde at de ikke klarte å sette helt ord på det og måtte tenke litt. Informantene forteller at det de jobber mest med er å få tak i barna sine interesser. Slik som eksemplet med solsystemet, men de klarte ikke å komme

med flere eksempler på hvordan de fanger opp disse interessene. Det jeg fikk vite var at de prøver å jobbe med å fange opp barnas interesser i samlingsstunder. Informantene opplever at samlingsstunder er en fin mulighet å skape gode samtaler sammen med barna. Barna kan bli spurt direkte hva de ønsker å gjøre når de er i barnehagen. Dersom de voksne er tilstede og tar barna sine innspill på alvor vil barna få medvirket. Observasjonen fra samlingsstunden hvor pedagogisk leder snakker med barna om Karsten og Petra er sentral her. Barna får selv tenke over hva de ønsker å gjøre i barnehagen, slik som å sykle, leke Karsten og Petra og snakke sammen. Pedagogisk dokumentasjon blir viktig. Personalet har mulighet til å skrive ned barns sine utsagn, og deretter henge det opp slik at foreldre kan se og slik at barna selv kan prøve å lese hva de har sagt. En kan ikke huske alt som har blitt sagt i løpet av en dag. Dersom personalet jobber med pedagogisk dokumentasjon vil de ha en oversikt over hva for eksempel barn sier eller hva de har jobbet med. For å så kunne reflektere over arbeid i etterkant på avdeling eller personalmøter.

Det er lover og rammer som skal følges og dersom de voksne klarer å se litt bort i fra alt de skal gjøre og lytte aktivt til barna vil en forandring skje. *Jeg føler mer at det er våre tradisjoner, hvordan vi har bygget opp rammene i barnehagen påvirker mitt arbeid med barns medvirkning, enn mitt syn.* Det informantene forteller er at synet på barn er viktig å ha i bunn, men for å arbeide med barns medvirkning må en tenke over tradisjoner og rammene barnehagen har, som kanskje ligger uformelt i barnehagen fra før av.

Ut ifra min empiri viser det seg at det fysiske miljøet i barnehagen er på med å skape eller hindre muligheter for medvirkning. Observasjonene forteller at barna får virke med ved at de står fritt til å velge hvilke rom de vil leke i og får bevege seg fritt mellom alle rommene. Eksempelet med gutten som løper mellom rommene viser at han trives i barnehagen og medvirker i sin lek gjennom det fysiske miljøet. Jeg opplevde dette som at barn som trives og får kreativt utnytte det fysiske miljøet i barnehagen bidrar til implementering av medvirkning. Bratterud, Sandseter og Seland (2012) har gjennomført en undersøkelse som kan underbygge dette. Gjennom observasjoner har de sett at barn kan bruke alle leker og rom når de ønsker i stor grad. «Resultatene viser også at denne muligheten har spesielt gode vilkår i utetiden hvor barna forteller at det er barna selv som bestemmer (...) (Bratterud, Sandseter & Seland, 2012, s.84)». Dersom det fysiske miljøet inviterer barna til lek de interesserer seg for, vil det åpne for muligheter til medvirkning. Variasjon av leker og materialer som er tilgjengelige i rommet vil være en god mulighet for å oppdage barna sine interesser, slik som informant 1 opplevde som viktig for å arbeide med barns medvirkning. Det sammen gjelder uteområdet slik som en av informantene påpekte med eksempelet hvor studenten fjernet leker. Ved å ta bort leker har barn mulighet til å se på verden litt annerledes og selv finne ut hva de ønsker å gjøre. I sammenheng med det Jansen (2019) sier om at det er vi som bruker rommene og hvordan vi

fyller rommene, kan vi se på dette som en form for medvirkning hvor personalet har en god mulighet til å finne ut hva barna interesserer seg for, da barna må ta i bruk sin fantasi og uttrykke seg gjennom å være seg selv.

Om rammene til barnehagen er store vil åpne for at barna kan bidra og delta ut ifra egne perspektiv. Dersom rammene er små vil barna måtte tilpasse seg og får dermed en liten innflytelse på det som skjer i barnehagen og rammene. Knyttet til medvirkning må rammene bli mer åpne slik at barna kan delta med sine meninger og ønsker. Barn kan medvirke gjennom å få direkte spørsmål om hva de ønsker et rom skal innredes med eller komme med egne spontane forslag. Her kan vi trekke inn voksenrollen. For at barna skal kunne medvirke må personalet tenke mer over sin praksis, om de lytter aktivt til barna og åpner for barna sine muligheter til å tenke annerledes enn de voksne. «Den kunnskapen man har, det man vektlegger av verdier og holdninger, det synet man har på barnet, vil prege det man tenker og gjør i det fysiske miljøet» (Jansen, 2013, s.137). De voksne må derfor planlegge sammen hvordan de skal la barna få medvirke når det kommer til det fysiske miljøet og om det er i denne faktoren barna skal gis mest muligheter til å medvirke. Det fysiske miljøet skal invitere barna til å skape sin egen lek og medvirkning. Med et fleksibelt miljø vil dette skje. Det kan skje ved at barna har tilgang til ulike materialer, som for eksempel kan bli oppbevart i kasser slik at barna selv klarer å flytte kassene fra sted til sted.

Medvirkning er et tema som handler om at barn skal få følelse av trygghet, trivsel, omsorg og delaktig i et fellesskap. Dette er noe av grobunnene for at medvirkning kan bli jobbet med. Jeg stilte spørsmål i mine intervju om hvorfor arbeid med barns medvirkning i barnehagen er viktig. *Barn skal etterhvert bli selvstendige individ som styrer sitt eget liv.* Da jeg hørte denne setningen skjønnte jeg at informantene ser på medvirkning som noe annet enn en rett som de skal følge. Ved at barn blir sett, lyttet til, hørt og respektert vil de oppleve selvhevdelse, noe som vil føre til at de tørr å si sine meninger og ytringer. Dette vil også gi en større mulighet for personalet i en barnehage til å jobbe med barns rett til medvirkning.

Selv om man er bevisste og tilstedeværende voksne, jobber med å finne barnas interesser og det fysiske miljøet opplever jeg at pedagogiske ledere synes det er vanskelig å jobbe med barns medvirkning. Jeg tolker det slik at forståelsen for begrepet er tilstede, men det å utføre arbeid med barns medvirkning er litt fjern. Dette kan for eksempel komme av at det ikke er noen konkrete føringer for hvordan en skal jobbe med medvirkning. Personalet i barnehagen må sammen finne ut hvordan de skal la barna få medvirke. «Tenker vi på innholdet i form av prosjekt, leker osv., eller tenker vi også på organiseringen av dagen og barnegruppen, det fysiske miljøet inne og ute og de rutiner og regler som finnes? (Kristoffersen, 2006, s.69)». Hver enkelt ansatt stille seg spørsmålet:

hva er medvirkning for meg? Som nevnt vil slik refleksjon gi personalet en enighet om hva barns medvirkning er for deres barnehage og hvordan de ønsker å jobbe med det. For meg virker det som at det ville vært mer gunstig for arbeidet i barnehagen om det hadde eksistert flere retningslinjer/veiledning rundt barns medvirkning.

5.3 utfordringer i praksis

I min empiri kom det frem noen utfordringer når det kommer til å arbeide med barns rett til medvirkning. Det første var lover og planer som alle barnehager skal følge. Lover slik som barnehageloven og rammeplanen er grunnleggende. Så kommer alle planene som barnehagen lager med alt som skal gjøres i løpet av et barnehageår, i de ulike månedene og dagene og opplegg slik som Brannbamsen Bjørnis. Slike opplegg legger føringer for hva man skal snakke om og gjøre i for eksempel samlingsstunder. Det kan gjøre at barns rett til medvirkning nedprioriteres, dersom personalet for eksempel ikke lytter og bygger videre barna sine innspill fra opplegget. Opplegg som dette er viktige for barna å lære om, men i forhold til barns rett til medvirkning må de voksne klare å lytte til barna for at de skal kunne medvirke i utviklingen av opplegget.

Som nevnt i min empiri fortalte den ene informanten følgende: «*Vi har nok litt for faste rammer og planer vi skal følge. Kanskje en må endre hele på hele systemet for at barns medvirkning skal komme ordentlig inn i barnehagen. En må snu tankegangen rett og slett*». Jeg tolker dette på den måten at barns rett til medvirkning er noe pedagogiske ledere opplever som vanskelig å oversette til praktisk bruk på en god måte. Uttalen til informanten viser en usikkerhet i arbeidet og at flere føringer bør være på plass.

«Medvirkning er derfor ingen teknikk eller metode, men noe som må ligge som en væremåte for alt arbeid i barnehagen (Kristoffersen, 2006, s.59)». Kanskje det er dette en barnehagelærer må gjøre. Å få gjort medvirkning om til en væremåte og ikke en konkret ting som blir jobbet med. Medvirkning som en væremåte kan være å slippe litt opp på kontrollen og makten de voksne har. Dette var også noe som kom frem i empirien. «*Man blir litt sittende i den gamle rutinen sin (Informant 1)*». Min tolkning av dette er at ansatte lett kan være i sine gamle rutiner fordi man ikke liker endringer. Personalet som sitter i sin gamle rutine vil ikke klare å holde seg oppdatert på hva som skal jobbes med og ser kanskje bare sitt eget perspektiv. Om de ansatte velger å slippe litt på kontrollen kan de klare å se barna for den de er og se på de som medmennesker.

Tiden og bemanning var andre utfordringer som kunne sette en brems for arbeidet. I løpet av en dag i barnehagen er det mye som foregår. Det er planer å følge, møter, måltider, samlingsstunder og uforutsette hendelser. Det er også mye sykdom i barnehager og dermed må vikarer steppe inn. Observasjoner gjort i forhold til tid og bemanning er eksempelet hvor barnet får beskjed om at det er

samlingsstund og må rydde. Ved at barnet sier «kan vi ikke bare leke?» men blir avslått, mister barnet en mulighet til å medvirke i sin egen dag. Selvfølgelig er det enkelte ganger at voksne skal ta slike avgjørelser, men åpenhet for barna sine ønsker bør alltid tenkes over.

6.0 Avslutning

Problemstillingen min var: «Hvordan ivaretar og praktiserer personalet i barnehage barns rett til medvirkning? I denne oppgaven har jeg sett på teori knyttet problemstillingen. I metoddelen har jeg funnet min empiri, som deretter blir beskrevet. Etter empirien har jeg drøftet de ulike funnene jeg avdekket.

Gjennom min empiri og drøfting av denne opplever jeg at forståelsen av begrepet medvirkning er på plass, men arbeidet med å implementere barns rett til medvirkning har ikke helt funnet sin form. Det fremstår også som at medvirkning kan være vanskelig å konkretisere i den daglige driften. Jeg opplever at pedagogiske ledere sitt syn på barn må ligge til grunn for å skape en forståelse av begrepet. Begrepene medvirkning og medbestemmelse går ofte inn over hverandre og at det er lett å tenke at medvirkning handler om at barna skal bestemme mer i sin hverdag. Barns rett til medvirkning er mye mer enn det. Det handler om å se barnet som en deltaker som virker med i sin hverdag ved å bidra med sine tanker og meninger, utsagn og kroppslige holdninger. I arbeid med barns rett til medvirkning kommer det frem at det jobbes med å finne barna sine interesser, men jeg får ingen konkrete svar på hvordan det blir gjort. Jeg er enig i at ordensbarn, samlingsstunder og voksne som er tilstede og bevisste i sin tankegang gir gode muligheter for barn sin medvirkning. Samtidig tenker jeg at personalet i barnehagen bør diskutere og reflektere mer over hvordan de kan jobbe med dette. Det fremstår som en av de viktigste forutsetningene for medvirkning er å sørge for at væremåten, holdningene og utøvelsen av det daglige arbeidet underbygger for konseptet medvirkning, selv om dette for noen vil bety noen endringer i hverdagssituasjoner.

Etter skriveprosessen sitter jeg igjen med mer kunnskap om forståelsen av begrepet medvirkning og kunnskap og erfaringer om hvordan medvirkning blir arbeidet med ute i barnehagen. Jeg sitter igjen med refleksjoner over hva jeg kunne ha gjort bedre i denne oppgaven. Jeg tenker jeg kunne ha intervjuet flere pedagogiske ledere eller observert i hvertfall en barnehage til, slik at oppgaven kunne fått en større bredde. Jeg opplever at jeg burde hatt klarere rammer for meg selv når det kommer til observasjonene jeg gjorde. Etter fullført bacheloroppgave sitter jeg igjen med ønsker om å vite enda mer om hvordan flere barnehager jobber med dette temaet, men også hvordan jeg som kommende barnehagelærer kan bli mer bevisst på mitt arbeid med barns medvirkning.

7.0 Litteraturliste

Askland, L. (2015). *Kontakt med barn*. (2.utg.) Oslo: Gyldendal

Barnehageloven. (2006). *Lov om barnehager* (LOV-2005-06-17-64). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64#KAPITTEL_2

Bjerke, L. (2010). Barns medvirkning. I Ø, Kvello (Red.), *Barnas barnehage 1: målsettinger, føringer og rammer for barnehagen* (s.189-210). Trondheim: Gyldendal Akademisk.

Bratterud, &., Sandseter, E., & Seland, M. (2012). *Barns trivsel og medvirkning i barnehagen: Barn, foreldre og ansattes perspektiver*. Trondheim: NTNU samfunnsforskning, Barnevernets utviklingscenter.

Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. (6utg.) Oslo: Gyldendal.

Dingstad, P. (2018). Makt og medvirkning i barnehagen – en problematisering. I S.B. Svenning (Red.). *Perspektiver på barns medvirkning i barnehagen*. (s.102 – 124). Oslo: Universitetsforlaget.

Jacobsen, D. (2013). *Forståelse, beskrivelse og forklaring: Innføring i metode for helse og sosialfagene*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Jansen, K. (2013). *På sporet av medvirkning og læring: De yngste barna og spenningsfeltet mellom det planlagte og spontane*. Bergen: Fagbokforlaget.

Jansen, K. (2019). *Medvirkning i praksis: Deltakelse og danning i barnehagens hverdagsliv*. Bergen: Fagbokforlaget.

Johansson, E. (2011). *Små barns læring: Møter mellom barn og voksne i barnehagen*. Oslo: Gyldendal.

Johannesen, N., & Sandvik, N. (2008). *Små barn og medvirkning: Noen perspektiver*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.

Kristoffersen, A. (2006). En forskjell som må føre til en forskjell – om barns medvirkning i planleggings- og vurderingsarbeid. I Bae, B., Eide, B., Winger, N. & Kristoffersen (Red.). *Temahefte om barns medvirkning*. (s. 52 – 78). Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: innhold og oppgaver*. Oslo: Pedlex

Lenz Taguchi, H. (1997). *Varför pedagogisk dokumentasjon?* Stockholm: HLS Förlag.

Løkken, G., & Søbstad, F. (2013). *Observasjon og intervju i barnehagen*. (4.utg.ud.). Oslo: Universitetsforlaget.

Nordli, W. & Thormodsæter, B. M. (2010). *Tilstedeværende voksne – medvirkende barn: endringsarbeid i barnehagen*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Regjeringen. (2004). *FNs Barnekonvensjon*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

Synonymordboka. (2019). *Medvirke*. Hentet fra <https://www.synonymordboka.no/no/?q=medvirke+>

Utdanningsdirektoratet. (2019). *Pedagogisk dokumentasjon i barnehagen*. Hentet fra <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/kvalitet-i-barnehagen/verktoy-for-kvalitetsarbeid/pedagogisk-dokumentasjon/hva-er-pedagogisk-dokumentasjon/>

Vedlegg 1 – Informasjonsskriv

Informasjonsskriv bacheloroppgave

Jeg er barnehagelærerstudent ved Høgskolen på Vestlandet, avdeling Sogndal, og skal skrive bacheloroppgave i høst.

Temaet for oppgaven er «Barns rett til medvirkning», hvor jeg ønsker å finne ut hvordan barns rett til medvirkning blir ivaretatt ute i barnehagen.

Jeg vil bruke intervju og observasjon for å få frem barnehagelærerens perspektiv og hva som virkelig skjer i praksis. Jeg håper derfor at barnehagelærere vil la seg intervju om dette. Intervjuet vil vare omkring 30 minutter. Informasjon som kommer frem i intervju vil danne grunnlag for bacheloroppgaven. Jeg kommer til å observere barnas muligheter for medvirkning på avdelingen gjennom praksisperioden. I oppgaven vil ikke observasjonene bli gjengitt uten å avklare dette med personalet først.

Spørsmålene i intervjuet vil handle om:

- Forståelsen av begrepet medvirkning, syn på barn, arbeid med barns medvirkning og utfordringer med temaet.

Det er frivillig å delta, og man kan trekke seg så lenge studien pågår, uten å oppgi grunn. All informasjon vil bli anonymisert og kan ikke spores tilbake til enkeltpersoner.

Alle opplysninger behandles konfidensielt.

Ytterligere spørsmål kan eventuelt rettes til veileder Mari Engesæter via mail mari.engesæter@hvl.no

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt og lest skriftlig informasjon og er villig til å delta i studiet.

- Samtykke blir gitt muntlig.

Med vennlig hilsen

Maren Othilie Hållman Lyse

Vedlegg 2 – Intervjuguide

Problemstilling: Hvordan ivaretar barnehagen barns rett til medvirkning?

Generelt:

1. Hvor lenge har du jobbet i barnehage?
2. Hvilken utdannelse har du?
3. Har du annen yrkeserfaring?

Tema: Medvirkning

1. Hvordan vil du beskrive ditt syn på barn?
2. Hva legger du i begrepet medvirkning?
3. Hvordan arbeider dere med å ivareta barns rett til medvirkning og sikrer at dette skjer i barnehagehverdagen?
4. Synes du det er lett eller vanskelig å la barna få medvirke, hvorfor?
5. Er det enkelte miljøer eller situasjoner du synes det er lettere å la barn få medvirke?
6. Hvordan tror du det fysiske miljøet både ute og inne er viktig for barns medvirkning?
7. Er det noe du synes er utfordrende når det kommer til at barn skal få medvirke? Kan f.eks. rutiner, dagrytme, faste aktiviteter i barnehagen skape utfordringer?
8. Vil du si at alle barn er med på å medvirke, hvorfor/hvorfor ikke?
9. Hvordan tror du at ditt barnesyn er med på å påvirke ditt arbeid med barns medvirkning?
10. Har personalets ulike kompetanse noe å si for barns rett til medvirkning?
11. Har du noen tanker om hvorfor det kan være viktig å arbeide med barns rett til medvirkning?

Tusen takk for at du tok deg tid til å svare!